

Nr 258.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till försöksodling av gummiförande växter; given Stockholms slott den 7 maj 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres.

Det på grund av den avbrutna importen av rågummi alltmera försämrade läget med avseende å landets försörjning med gummi har föranlett statsmakterna att vidtaga särskilda åtgärder för att bland annat genom inhemska ersättningsprodukter förbättra situationen. Man har sålunda igångsatt försök med framställning inom landet av gummi på syntetisk väg och genom odling av gummiförande växter.

För finansiering av försöksverksamheten i fråga om syntetiskt gummi har, efter förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 2, bil. 11 punkterna 4 och 5, samt

prop. nr 76), innevarande års riksdag (skr. nr 18 och 87) anvisat medel, vilka avsetts dels för försöksverksamhet i laboratoriemässig och halvstor skala och dels för anskaffande av maskiner samt uppförande och drift av en fabriksanläggning för industrimässig tillverkning av sådant gummi.

Vad beträffar odlingen av gummiförande växter hemställde ingenjörsvetenskapsakademien hos Kungl. Maj:t i skrivelse den 15 april 1942, att medel måtte ställas till akademiens förfogande för bekostande av provtagning och odling av gummiförande växter i enlighet med ett vid skrivelsen fogat, från forskningens beredskapsorganisation ingivet arbetsprogram. Enligt detta program skulle berörda arbeten omfatta dels provtagningar på i botaniska trädgårdar förekommande samt i landet vildväxande gummiförande växtarter, dels ock provodlingar av en kaukasisk maskrosart, *Taraxacum kok-saghyz*, med jämförelsevis hög gummihalt. Med anledning av denna framställning, som tillstyrktes av statens industrikommission och kommerskollegium samt till vilken lantbruksstyrelsen icke ville motsätta sig bifall, anvisade Kungl. Maj:t den 12 juni 1942 högst 17 700 kronor från det under tionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till Undersökningar avseende utnyttjandet av vissa inhemska råvarutillgångar m. m. att genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg ställas till förfogande för de planerade undersökningarna beträffande gummiförande växter i huvudsaklig överensstämmelse med det ingivna arbetsprogrammet.

Enligt överenskommelse har industrikommissionen sedermera åtagit sig att ombesörja odling av gummiförande växter i större skala.

I skrivelse den 14 april 1943 har *statens industrikommission* framhållit, att det dittills utförda undersökningsarbetet beträffande odling av gummiförande växter ådagalagt, att endast en av de undersökta växterna, *Taraxacum kok-saghyz*, visat sig ha en gummihalt, som skulle kunna motivera en odling. De dittills utförda odlingsförsöken hade emellertid icke givit några bestämda riktlinjer för det sätt, på vilket en odling i större skala lämpligen borde utföras. För inhämtande av uppgifter härom hade man varit hänvisad huvudsakligen till tillgänglig utländsk litteratur i ämnet och ett omfattande översättningsarbete hade också nedlagts på sådan litteratur.

Rörande de närmare betingelserna för en försöksodling har kommissionen anfört följande.

Utsädesbehovet per hektar kan, därest frö med 100-procentig grobarhet användes, beräknas till 1 kilogram. Då det nu tillgängliga fröets grobarhet uppskattas till cirka 50 procent, erfordras ett utsäde av omkring 2 kilogram frö per hektar. Endast en viss procent av plantorna blommar första året, medan samtliga plantor gå i blom under andra året. Skörd av såväl frö som rot kan verkställas redan under första året. Skördeutfallet per hektar vid skörd första året kan beräknas till för frö 6 kilogram och för rot 5 000 kilogram. Skördeutfallet per hektar andra året kan beräknas till beträffande frö 30 kilogram och beträffande rot 7 000 kilogram.

I anslutning härtill har kommissionen framhållit.

Försöksodlingar i större skala synas lämpligen böra fördelas över landet för att därigenom erfarenhet skall vinnas beträffande olika jordars lämplighet för odling av nu förevarande slag. Svenska spannmålsaktiebolaget har under hand förklarat sig villigt ombesörja slutandet av avtal om dylik odling i enlighet med av bolaget avgivet kontraktsförslag. Detta innebär, att odlare för frö från första årets skörd erhåller ett pris av 50 kronor per kilogram och för frö från andra årets skörd ett pris av 40 kronor per kilogram. Prisdifferensen beror därpå, att fröskörden under det första året, då frösättningen sker mycket ojämnt, anses vara mera arbetskrävande än under det andra året. För rotskörden skall, oavsett skördeåret, betalas 30 kronor per 100 kilogram. Odlarna garanteras därjämte ersättning för förlust, därest det beräknade rotskördefallet icke skulle uppnås, under förutsättning att odlingen skett med iakttagande av för densamma givna anvisningar.

Utvinnandet av gummi ur rötterna torde, enligt vad kommissionen anför, icke komma att bereda större svårigheter.

Kostnaderna för försöksodling i större skala med nu tillgänglig frömängd har, under förutsättning att under 1943 frö skulle skördas å hela den odlade arealen medan rot skulle skördas endast å halva arealen, av kommissionen uppskattats till 70 000 kronor enligt följande uppställning.

Utsäde	kronor	1 000
Inlösen av fröskörd år 1943	»	3 300
» » rotskörd » »	»	8 250
» » fröskörd » 1944	»	16 500
» » rotskörd » »	»	11 550
Ledning av odlingsarbetet	»	15 750
Översättningsarbete	»	3 150
Resor och expeditjonskostnader etc.	»	10 500

Summa kronor 70 000

Industrikommissionen har därefter gjort en beräkning av utbytet av de ifrågasatta försöksodlingarna samt därom framhållit, att vid utgången av år 1944 cirka 360 kilogram frö kunde påräknas till utsäde samt att en skörd av 27 000 kilogram ettårig rot och 38 500 kilogram tvåårig rot borde ha inbärgats. Då gummihalten i ettårig rot kunde beräknas till 2 procent och i tvåårig till 3 procent skulle den totala utvunna gummimängden utgöra omkring 1 700 kilogram.

Slutligen har kommissionen framhållit.

De av kommissionen företagna beräkningarna av kostnaderna för en försöksodling inom Sverige av *Taraxacum kok-saghyz* ha i stor utsträckning grundat sig på uppgifter som kunnat inhämtas beträffande sådan odling i andra länder. Då dessa uppgifters tillförlitlighet i många fall icke kunnat kontrolleras och då uppgifterna avse odling under andra natur-

förutsättningar än de svenska, kunna kommissionens beräkningar komma att visa sig felaktiga. Det synes emellertid ovisst, om tillförlitliga uppgifter i saken överhuvud kunna erhållas under nuvarande krigsförhållanden. I varje fall skulle införskaffandet av dylika kräva avsevärd tid.

Kommissionen, som anser det vara av synnerlig vikt, att försök med ifrågavarande odling i större skala snarast möjligt anställas här i landet, har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte tills vidare ställa 70 000 kronor till kommissionens förfogande för bestridande av kostnaderna för en försöksodling av angivet slag under åren 1943 och 1944.

Departementschefen.

Såsom jag vid skilda tillfällen tidigare framhållit befinner sig vårt lands gummiförsörjning i ett kritiskt läge. Olika åtgärder för att förbättra det samma ha vidtagits. Jag erinrar i detta hänseende om den försöksverksamhet som med statsmedel bedrivs för framställning av syntetiskt gummi. Även om dessa försök och den därpå grundade fabriksmässiga tillverkning, som är avsedd att igångsättas, komma att giva de åsyftade resultaten, kommer, under förutsättning av fortsatt avspärrning, vårt behov av gummi eller ersättningsmedel därför icke att genom dessa åtgärder bli tillgodosett. Det är således önskvärt, att även andra vägar för en ökning av den inhemska gummiproduktionen beträdas. En utväg synes vara att upptaga den av industrikommissionen förordade odlingen av den gummiförande växten *Taraxacum kok-saghyz*. Ehuru det, såsom industrikommissionen påpekat, torde vara ovisst om en odling av denna växt skall komma att giva åsyftat produktionsresultat, synes mig dock försök med odling av densamma böra komma till stånd.

I fråga om sättet för verkställandet av ifrågavarande försöksodlingar är jag beredd biträda industrikommissionens förslag om att odlingarna skola anförtros därav intresserade enskilda odlare, som förklara sig villiga att med Svenska spannmålsaktiebolaget sluta kontrakt härom. För att stimulera till odlingar av här avsett slag böra odlarna kunna påräkna vissa bestämda priser för levererat frö till blivande utsäde och för levererad rot, varur gummi utvinnes. Odlare torde också i enlighet med kommissionens förslag böra garanteras viss ersättning för det fall, att beräknad rotskörd icke skulle uppnås, dock endast under förutsättning att odlingen skett med iakttagande av för densamma givna anvisningar. Mot storleken av de föreslagna garantipriserna för frö respektive rot har jag icke funnit anledning till erinran.

De av kommissionen verkställda beräkningarna av kostnaderna för den ifrågasatta försöksodlingen synas kunna godtagas. Jag tillstyrker därför, att för ändamålet under elfte huvudtiteln för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag av 70 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om avsättningen av framvunnet gummi och om redovisningen av eventuellt uppstående inkomster därav.

Bemyndigande torde böra inhämtas av riksdagen att vidtaga åtgärder för åvägabringande av försöksodlingar av här ifrågavarande gummiförande växter i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag nu förordat. Jag förutsätter, att, därest så skulle befinnas påkallat, Kungl. Maj:t må äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att ekonomiskt stöd för i det föregående omförmäld försöksodling av gummiförande växter må lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de uppdragna riktlinjerna,

dels ock till *Försöksodling av gummiförande växter* för budgetåret 1943/44 under elfte huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 70 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl D. Ossmark.
